

Sabotaasia sattuman oikusta? Pohjanmaan turkistarhojen botuliinimyrkytysten tulkinta sanomalehdistössä

Lokakuun 2002 alussa pohjanmaalaisia turkistarhaajia kohtasi odottamaton takaisku, kun *Clostridium botulinum* -bakteerin tuottama myrkytty tarhoilla kymmeniätuhansia saastunutta rehua syöneitä kettuja. Botuliinimyrkytys herätti runsaasti huomiota niin paikallisissa kuin valtakunnallisissakin tiedotusvälineissä. Mediassa seurattiin parin viikon ajan tiiviisti myrkytyksen syy selvittelyä, kettukuolemien aiheuttamien taloudellisten vahinkojen laajuutta sekä tarhaajien kamppailua ”painajaisen”, ”katastrofin” ja ”skandaalin” keskellä.

Botuliinitapaus oli kova uutinen monilla perinteisillä uutiskriteereillä¹ punnittuna. Se oli yksittäinen, yllättävä ja taatusti dramaattinen ja negatiivinen tapahtuma. Myrkytykset tapahtuivat maantieteellisesti lähellä, ja tapaus oli myös kulttuurisesti läheinen: etenkin maaseutuyrittäjien ja muiden elinkeinonharjoittajien oli epäilemättä helppoa samaistua tarhaajien koettelemuksiin. Tapauksen vaikutukset olivat voimakkaat ja laajat: se ei koskettanut ainoastaan yksittäisiä tarhoja, vaan koetteli myös koko turkiselinkeinoa ja maan keskeisimmän turkistarhausalueen kuntien taloutta.

Toisaalta myrkytysten uutisarvoa lisäsi se, ettei tapaus jäänyt abstrakteiksi ja kylmiksi luvuiksi, vaan se voitiin esittää vahvasti emotionaalisenä kertomuksena, inhimillisenä draamana ja tragediana. Uutisjuttuja elävöittävätkin paitsi tunteisiin vetoavat kuvat kuolleista ketuista ja savuavista raatorovioista, myös kuvat murhenäytelmälle ihmiskasvot antavista turkistarhaajista.

Dramaattisuudestaan ja vaikutusten laajuudesta huolimatta itse myrkytystapaus olisi tuskin kuitenkaan riittänyt saamaan aikaan aivan nähdynkaltaista mediakohua, ellei myrkytystä olisi julkisuudessa välittömästi yhdistetty turkistarhasabotaasiin² ja epäilty näin ollen tahalliseksi teoksi. Jonkin uutistapahtuman *merkitys* ja samalla *merkittävyys* eivät tunnetusti perustu vain itse tapahtumaan, vaan rakentuvat julkisuudessa kehystämisen avulla: yllättävä ja odottamatonkin tapahtuma tai ilmiö saa mielen ja merkityksen ja tulee ym-

märrettäväksi yleisölleen, kun se identifioidaan ja liitetään tiettyyn asiayhteyteen ja samalla tiettyjen kulttuuristen merkitysten kontekstiin (Hall et al. 1978, 54). Tällä kertaa valmis tulkintakehys oli turkistarhoihin viime vuosina ja myös kuluneena syksynä kohdistuneiden iskujen vuoksi otollisesti tarjolla, ja botuliinitapausta voitiin näin tarkastella osana laajempaa kertomusta turkistarhaajien koettelemuksista ja tarhauksen ympärillä kytevästä konfliktista.

Kuten pyrin tässä artikkelissa tuomaan esiin, tarhasabotaasi ei ollut ainoa mahdollinen ja tarjolla ollut tulkinta tapahtuneesta. Juuri sabotaasiteorian puoleen kääntyminen mediakohun ensi mainingeissa näyttäisikin olleen ennemminkin kiireen ja monien sattumien summaa kuin viileän harkittu ja perusteltu valinta. Koska myrkytystutkimusten tulokset valmistuivat ja tarkentuivat uutisvälityksen hektiseen rytmiin nähden aivan liian hitaasti, tiedotusvälineissä kiusaus hätäisiin tulkintoihin ja vähäiseen tietoon perustuvaan spekulatioon oli suuri. Niin tapausta tutkivat asiantuntijat kuin vahinkoja kärsineet tarhaajatkin joutuivat toimittajien ahdistelmina kommentoimaan ja arvailemaan myrkytyksen syytä julkisuudessa jo ennen kuin varsinaista tutkimustietoa oli käytössä.

Aineiston saatavuussyistä rajaan botuliinitapauksen tarkastelun tässä sanomalehdistöön. Analysoin tapauksen käsittelyä valtakunnallisissa Helsingin Sanomissa (HS), Ilta-Sanomissa (IS) ja Iltalehdessä (IL) sekä Pohjanmaan maakuntalehdissä Ilkassa ja Pohjalaisessa. Aineisto ulottuu aina tapahtuman julkisuuteen noususta lokakuun 7. päivänä kohun vaimenemiseen lokakuun loppuun.³ Sanomalehtijulkisuudessa botuliinitapauksesta rakennettu kertomus voidaan karkeasti jaotella neljään vaiheeseen:

7.–9.10. **Kiihtyvän sabotaasispekulaation vaihe.** Kettukuolemat nousevat julkisuuteen 7.10. Myrkytyksen syytä arvaillaan. Botuliinia epäillään aiheuttajaksi, ja tekojen tahallisuudella spekuloidaan. Lehdet täytyvät hetkeksi tarhaajien järkyttyneistä ensireaktioista ja elinkeinon loppunajan tunnelmista. Sabotaasispekulaatio huipentuu 9.10. botuliinin ja bioterrorismin yhdistämiseen.

10.–15.10. **Näkökulmien monipuolistumisen vaihe.** Myrkytyksen syyksi varmistuu botuliini (11.11.), ja sabotaasiepäilyt vaimenevat. Kun jatkotutkimuksissa tarkentuu, että kyse on nimenomaan tasalämpöisissä eläimissä viihtyvistä bakteerityypistä (15.11.), epäilyt suuntautuvat entistä selvemmin rehun raaka-aineena olevaan teurasjätteeseen. Myrkytyksen tuhojen laajuutta, taloudellisia vahinkoja ja tarhauksen

tulevaisuutta tarkastellaan nyt aiempaa monipuolisemmin ja alun emotionaalista vaihetta viileämmin. Hallitus lupaa tukea tarhaajille. Eläinsuojeluliitto Animalia vastustaa tukea. Oikeutta eläimille -järjestö taas tekee poliisille tutkintapyyntöä tarhaajien ja eläinlääkärien toiminnasta botuliinitapauksesta. Ketunruhojen hävittämistä seurataan.

16.–19.10. **Sabotaasiepäilyn uusi herääminen.** Botuliinitoksiinin alkuperä alkaa taas askarruttaa, kun alustavissa tutkimuksissa ei löydetä myrkyä rehun raaka-aineista. Sabotaasiepäilyt nostetaan julkisuudessa jälleen esiin, joskin aikaisempaa varovaisemmin. Tällä kertaa myös poliisille tehdään myrkytyksistä tutkintapyyntö. Se ei kuitenkaan johda välittömiin toimenpiteisiin. Näin ollen lyhyen julkisuuspiikin jälkeen teemasta vaietaan pariaksi päiväksi.

22.10.–26.10. **Tapauksen loppuun käsittely ja paluu normaaliin.** Ketunruhojen polttaminen on päättynyt. Uusissa tarkemmissa tutkimuksissa löydetään viitteitä rehun raaka-aineissa olevasta myrkyä, ja sabotaasi julistetaan poissuljetuksi mahdollisuudeksi (23.10.). Tarhoilla katsotaan jo toiveikkaasti tulevaisuuteen, ja rehuntuotantolaitosten vaakuutetaan tehneen parannuksia vastaavan ehkäisemiseksi tulevaisuudessa.

Käyn artikkelissa vaihteittain läpi botuliinitapauksen käsittelyä sanomalehti-julkisuudessa. Kiinnitän huomiota erityisesti lehtien rooliin tapauksen kehystämässä ja sabotaasiteorian rakentamisessa. Tarkastelen sitä, miten julkisuudessa syntyi ensin tulkinta myrkytyksistä mahdollisena tai todennäköisenä sabotaasina, miten sabotaasipekulaatiot vähitellen kärjistyivät bioterrorismiuhkakuvaksi ja miten näkökulmien laajennuttua ja tutkimustiedon tarkennuttua lehdet lopulta omaksuivat ennemminkin sabotaasikohun rauhoittelijan ja turvallisuuden tunteen ja normaalin päiväjärjestyksen palauttajan roolin. Pohdin myös syitä siihen, miksi tapaus liitettiin juuri tarhasabotaasin kehukseen.

Kaikkien aikojen pahin ”isku”?

Maanantaina lokakuun 7. päivänä lehdet täyttyivät dramaattisista otsikoista. Turkiseläinten rehussa ollut ”salaperäinen” ja ”toistaiseksi tuntematon” myrky oli aiheuttanut Etelä-Pohjanmaan tarhojen ketuille halvaantumisoireita ja

tappanut viikonvaihteen aikana jo noin 20 000 eläintä. Pohjalainen kertoi pääuutissivun otsikossaan tarhauksen kohdanneen ”kaikkien aikojen pahimman iskun”. Vaikka sanavalinta tässä oli kenties tahaton ja viittasi yleensä vastoinkäymisiin, se kertoi yleisemminkin tapauksen tulkinnasta: niin tarhaajat, poliisi kuin toimittajatkin näyttivät ensireaktionaan yhdistäneen tapauksen tarhaiskuihin.

Poliisin epäilyksistä kertoo se, että vaikka tapauksesta ei tässä vaiheessa tehty rikosilmoitusta eikä käynnistetty virallista tutkintaa, olivat poliisit lehtitietojen mukaan tarhoilla seuraamassa tilannetta ja videokuvaamassa eläintuhoja. Tapahtumien kommentoijana mediajulkisuudessa poliisilla oli kuitenkin kautta linjan lähes olematon rooli juuri virallisen tutkinnan puuttumisen vuoksi. Sen sijaan näkyvässä asemassa julkisuuden toimijoina olivat alusta saakka erilaiset asiantuntijatahot, kuten Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liiton (STKL) eläinlääkäri ja tutkimusjohtaja, Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitoksen (EELA) ja Kasvituotannon tarkastuskeskuksen (KTTK) tutkijat, Maa- ja metsätalousministeriön edustajat sekä Länsi-Suomen läänineläinlääkäri.

Botuliinijulkisuudessa esillä olivat myös itse turkistarhaajat, joskaan Pohjanmaan lehdissä ja Iltalehden STT-jutussa nämä eivät kommentoineet tapausta vielä ensimmäisenä uutispäivänä. Pohjalainen kertoi tarhaajien ”vaienneen yhteisestä sopimuksesta kuin muuri”. Iltä-Sanomissa ja Helsingin Sanomissa taas sabotaasiepäilyt tuotiin heti alussa esiin nimenomaan nimettöminä pysyttelevien tarhaajien suulla:

Tarhaajilla on kaikkien aikojen suurimmat taloudelliset vahingot aiheuttavalle onnettomuudelle vain yksi selitys: sabotaasi. Kännykät soivat. ”Avatuista ketuista on havaittu samanlaisia vaurioita, joita rotanmyrky aiheuttaa”, on puskaradion uusin tieto. (HS 7.10.2002)

Erityisen hyvää kuvaa toimittajien lähdekäytännöistä ja -kriittisyydestä ei anna se, että sabotaasitulkinnessa nojaututtiin alussa paitsi anonyymeihin lähteisiin, myös epämääräisiin huhupuheisiin, ”puskaradion” tietoihin – joita siten kettujen kuolinsyytä selvittävät asiantuntijat jälkikäteen oikoivat. Myöhemminkin sabotaasipekulaatiot tuotiin esiin enimmäkseen haastateltavien suulla – joskin usein selvästi toimittajien haastattelukysymysten rohkaisemana – kun taas omassa sidosdiskurssissaan toimittajat käsittelivät sabotaasikysymystä enimmäkseen varovaisesti. Sabotaasista puhuttiin ”mahdollisena”, vaihtoehtona jota ei ollut ”suljettu pois”, josta ei ollut ”toistaiseksi näyttöä” tai joka ei ollut ”vielä varmaa”. Samalla näilläkin toteamuksilla kuitenkin selvästi heräteltiin ja ylläpidettiin vähintään epäilystä sabotaasista.

Toimittajien piiloutuminen haastateltavien ”selän taakse” on sinänsä tavalinen journalistinen käytäntö. Uutisjutuissa voidaan esittää rohkeitakin tulkintoja tapahtumien kulusta niin kauan, kun toimittaja ei joudu laittamaan niitä omiin nimiinsä, vaan tulkinnat voidaan esittää haastateltavien näkemyksinä ja lausuntoina – olivatpa nämä sitten oma-aloitteisesti esiintuotuja tai reaktioita toimittajan kysymyksiin. Varsinkin silloin, kun kyseessä on auktoriteettia omaava asiantuntijalähde, voi toimittaja surutta vierittää vastuun tulkintoista haastateltavan harteille. Kyse on eräänlaisista faktuaalisuuden ja puolueettomuuden vaikutelman rakentamisen käytännöistä, objektiivisuuden ”strategisista rituaaleista” (Tuchman 1972; 1978, 83–103).

Toisena uutispäivänä, tiistaina 8.10., lehdet uutisoivat kettujen kuolinsyyksi varmistuneen myrkytyksen. Epätietoisuus myrkytyksen aiheuttajasta jatkui, joskin asiantuntijat nostivat tässä vaiheessa botulinumtoksiinin eli botuliinin yhä todennäköisemmäksi selitykseksi. Kaikissa lehdissä toistettiin edelleen, ettei sabotaasin mahdollisuutta ollut suljettu pois laskuista. Muuten uutisointia leimasi nyt voimakas kaksijakoisuus: toisaalla sabotaasiepäilyjä lietsottiin, toisaalla taas botuliiniselitys näytti jo horjuttavan uskoa sabotaasiin.

Edellisestä päivästä poiketen Ilkka ja Iltalehti pitivät nyt vahvasti sabotaasitulkintaa esillä. Ilkassa toimittaja tuli lipsauttaneeksi esimerkiksi, ettei ”tämäntyyppistä sabotaasia ole koskaan *aiemmin* Suomessa tapahtunut, eikä Smulterin tiedossa ole vastaavaa muualtakaan” (kursiivi PJ), millä siis vahvistettiin – kenties tahattomasti – tapaus sabotaasiksi. Kummassakaan lehdessä haastatellut eivät sanojensa mukaan ”halunneet spekuloida” myrkytyksen syylä, mutta tulivat haastatteluun suostuessaan käytännössä tehneeksi juuri sen:

Kortesjärvellä sijaitsevan E–P:n Minkinrehu Oy:n toimitusjohtaja Kari Valkosalo ei halua spekuloida mikä mahdollisesti aiheutti naapurikunnassa sijaitsevan tehtaan tuotteissa myrkytysepidemian.

– Kymmeniin tuhansiin nouseva kuolleiden kettujen määrä on vain niin mahdoton luku, että se ei millään tahdo sopia botuliinitoksiinin aiheuttamaksi. Ainahan rikoksen mahdollisuus on olemassa. Nyt on viisainta odotella muutaman päivän sisällä valmistuvia tutkimustuloksia. (Ilkka 8.10.2002)

Sen sijaan Pohjalaisessa peräännyttiin väliaikaisesti sabotaasiteoriasta: botuliini esitettiin tässä vaiheessa vaihtoehtoisena selityksenä sabotaasiteorialle, ”luonnon omana hermomyrkkynä”, joka olisi todennäköisesti syntynyt rehua säilöttäessä. Tästä huolimatta Pohjalainenkin jätti ovea vielä hieman raolleen sabotaasipekulaation jatkamiselle:

Viime aikojen tarhaiskut antoivat aiheen epäillä tahallista myrkytystä – Jos jollakin on purkissa noin vaarallista hermomyrkyä, niin huh, huh... En jaksakaan uskoa siihen [Länsi-Suomen läänineläinlääkäri Matti] Nyberg miettii. (Pohjalainen 8.10.2002)

Katkelmasta käy harvinaisen selvästi ilmi nimenomaan lehdistön aloitteellisuus sabotaasispekulaatiossa: on ilmeistä, että toimittaja kysyy haastateltavalta tahallisen botuliinimyrkytyksen mahdollisuudesta, vaikkakin toimittaja kysymyksineen on häivytetty näkymättömiin itse jutussa.

Helsingin Sanomien jutussa, jossa toimittaja haastatteli useita asiantuntijoita sabotaasin mahdollisuudesta, läänineläinlääkärin esittämä epäuskoinen mietiskely puettiin astetta uhkaavampaan muotoon. Samalla luotiin jo pohjaa seuraavana päivän bioterrorismikohulle:

Mahdollista sabotaasia botuliinilla Nyberg pitää bioterrorismina pahimmillaan: ”Siitä ei ole mitään näyttöä, mutta jos niin on, ihmisten ja eläinten perusturva on mennyttä.” (HS 8.10.2002)

Tiedotusvälineiden innokkuudessa tarttua sabotaasiteoriaan ei ollut kyse siitä, etteikö vaihtoehtoisia selityksiä olisi vielä alkuvaiheessa ollut tarjolla. Heti maanantaina tuotiin nimittäin esiin myös biologinen selitys: myrkyä voi kehittyä rehuun varastoinnin aikana (esim. HS ja Ilkka 7.10.). Myös nimenomaan *Clostridium botulinum* -bakteerin nimi nousi esiin jo ensimmäisenä uutispäivänä Ilta-Sanomissa. Tämä ”luonnollisen” myrkytyksen selitys jäi kuitenkin lehdissä suurimman kohun aikana selvästi sivuosaan, koska sabotaasiteoria varasti päähuomion.

Uutisoinnin perusteella julkisuudessa esiintyneiden toimijoiden epäilykset sabotaasista näyttivät olevan varsin hataralla perustalla. Sabotaasia epäiltiin esimerkiksi siksi, ettei uskottu botuliinia kehittyneen itsestään vain tiettyyn rehuerään tai epäiltiin, voisiko luonnollisesti syntynyt myrky olla niin voimakasta vaikutuksiltaan. Ratkaisevinta osaa sabotaasispekulaatiossa näytti kuitenkin esittävän ajoitus: jutuissa vedottiin tarhoihin aiemmin kohdistuneisiin iskuihin ja siihen, että vain viikkoa aikaisemmin teuvalaiselta turkistarhailta oli päästetty irti yli tuhat minkkiä. Myös tapauksen lähelle osunut kansainvälinen eläinten päivä (4.10.) nähtiin ”merkiksi” sabotaasista:

Johtaja Kaija Varimo kasvituotannon tarkastuskeskuksesta katsoo, että tarhakettujen kuolemana on kaksi mahdollista syytä: joko rehuun on syntynyt säilytyksen aikana botuliinitoksiinia tai kyseessä on sabotaasi eli rehun joukkoon on jossain vaiheessa lisätty myrkyä.

– Juuri perjantaina oli eläinsuojelupäivä, ja siksikin tätä vaihtoehtoa epäillään, kertoi Varimo Pohjanmaan Radion haastattelussa maanantaina. (IS 8.10.2002)

Bioterrorismipelottelua Pohjalaisessa

Ensimmäisten päivien botuliinijutuissa eläinaktivisteja ei vielä suoranaisesti mainittu, vaan epäilykset näiden sekaantumisesta asiaan saattoi ymmärtää ennemminkin asiayhteydestä: jutuissa esitetyistä isku- ja sabotaasiepäilyistä. Myrkytystapaus kytkettiin pariin otteeseen epäsuorasti eläinaktivistien toimintaan taivuttamalla botuliiniuutisten kylkeen eläinaktivisteista tai turkistenvastustajista kertova uutispätkä (ks. HS 8.10.; Ilkka 12.10.) tai viittaamalla myrkytystä käsittelevissä jutuissa kuluneen syksyn tai takavuosien tarhaiskuihin.

Sen sijaan keskiviikkona 9.10. Pohjalainen nosti eläinaktivistit sabotaasiepäilyjen keskipisteeseen. Edellisen päivän linjaansa verrattuna lehti teki melkoisen äkkikäännöksen: kun vielä tiistaina botuliinimyrkytystä ja sabotaasia tarkasteltiin Pohjalaisessa – samoin kuin esimerkiksi Ilta-Sanomissa – varsin selkeästi *vaihtoehtoisina* mahdollisuuksina, ynnättiin lehdessä keskiviikkona botuliini, sabotaasi ja eläinaktivistit vaaralliseksi bioterrorismiuhaksi. Pöntimensä lehti sai mitä ilmeisimmin läänineläinlääkäriin edellisen päivän kommentista sekä ympäröivästä yhteiskunnallisesta ilmapiiristä: bioterrorismi lieinee ollut vastustamaton aihe ohitettavaksi jatkuvan ”terrorisminvastaisen” sodan taajuudelle herkistyneessä mediassa.

Kun siis muissa lehdissä keskiviikkona hieman ”jäähdyteltiin” sabotaasipekulaatioiden kanssa tarkempia tutkimustuloksia odotellessa, Pohjalainen säikäytti jo etusivulla:

Botuliinimyrkky väärissä käsissä pelätty terroriase [pääotsikko]

Eläinaktivisti ei usko että kettuja myrkytettiin tahallaan Pohjanmaalla [jälkirivi]

Pohjanmaan kettujen kohtalo saattaa olla sivuseikka, jos varmistuu, että ne myrkytettiin tahallaan botuliini toksiinilla.

Siinä tapauksessa myrkyttäjäillä on hallussaan pelätty terroriase. Se on ase, jota vastaan armeijat tekevät jatkuvasti kovasti työtä.

– Botuliinin on voimakkain myrkytysmitä tunnetaan ja tunnetuin terroriase. Se tekee pahaa jälkeä, professori Hannu Korkeala Helsingin yliopistosta kertoo.

Botuliini toksiinin valmistaminen onnistuu pienellä opiskelulla ja on siksi pelätty. Siitä on kirjoitettu ainakin yksi kauhuromaani.

Suomen turkiseläinten kasvattajain liiton eläinlääkäri Liisa Wallenius kertoo, että sabotaasin mahdollisuutta ei ole vielä kukaan suljettu pois.

– Puhdasta botuliini toksiinia olisi tarvittu vain muutama gramma halvaannuttamaan ketut, Wallenius arvelee.

Poliisi tutkii, onko ulkopuolisia päässyt Kruunupyyn rehukeittämissä sekoitusaltaan reunalle. (...) (Pohjalainen 9.10.2002)

Sisäsivulla Pohjalainen kytki terroriuhan etusivua suoraviivaisemmin eläinaktivisteihin kertomalla, että ”Suomen eläinaktivisteilla saattaa olla käsissään pelätty terroriase, jos epäilykset Pohjanmaan tarhakettujen tahallisesta myrkyttämisestä pitävät paikkansa”.

Silmiinpistävää jutussa on poliisin ja suojelupoliisin puuttuminen bioterrorismia kommentoivien lähteiden joukosta. Tätä voi pitää varsin poikkeuksellisenä käytäntönä, verrattiinpa sitä sitten yleisiin rikos- tai terrorismiuutisoinnin lähdekäytäntöihin tai vaikkapa juuri eläinoikeusaktivistien iskuista tehtyihin juttuihin (eläinoikeusliikejuttujen toimijoista ks. Juppi 2002). Poliisiviranomaisten kuulemisen sijaan Pohjalaisen jutussa toimittaja oli itse yhdistellyt ronskilla otteella asioita käyttämällä terrorismiteorian rakentamisen lähteinä muun muassa lääketieteen ja eläinlääketieteen asiantuntijoita sekä fiktiivistä kauhuromaaniamia (!).

Aivan purematta bioterrorismiteoriaa ei sentään Pohjalaisen sivuillakaan niely: osa jutussa haastatelluista asiantuntijoista esitti varovaiset epäilynsä siitä, miten myrkyt olisi onnistuttu sekoittamaan rehuun tasaisesti tai miksi eläinaktivistit olisivat halunneet tappaa kettuja näin tuskallisesti. Sisäsivun bioterrorismijutun alapuolelle taitetussa toisen toimittajan tekemässä jutussa puolestaan päästettiin ääneen eläinoikeusaktivisti, joka kiisti sabotaasin mahdollisuuden. Eri näkemysten ja osapuolten kuulemisellakaan ei kuitenkaan poistettu lehdessä luotua kuvaa vakavasta uhasta. Lopputulosta ei voine parhaalla tahdollakaan pitää erityisen vastuullisena ja eettisesti korkeatasoisena journalismina. Sanomattakin on selvää, että esitetyn kaltaisilla vakavilla syytöksillä on kiusallisia seurauksia niiden kohteeksi joutuneille. Uhkakuvien rakentelu ja pelon ilmapiirin lietsonta hatarin perusteiden ei liene myöskään sen enempiä botuliinimyrkytyksistä kärsineiden turkistarhaajien kuin mediayleisön – tai laajemmin yhteiskunnan – etujen mukaista.

Tarhaketut saatiin myrkyttää terrorismiaseella

Botuliini toksini on maailman väkisin ja pelätin myrky

"Aseita saadaan kunniallisilta kansalaisilta"

lähitieteiden tutkimuskeskittien lausuntojen perusteella ei enää tunnusteta

Uudenmaan poliisilaitoksen johtaja Antti-Peter Mäkelä on ilmoittanut, että poliisi ei enää tunnustaa tarhaketut aseiksi. Mäkelä on kommentoinut uutista, jossa kerrotaan, että tarhaketut ovat myrkytettyjä koiria, jotka on käytetty terrorismi- ja sotatarkoituksiin. Mäkelä on huomauttanut, että tarhaketut eivät ole aseita, vaan eläimiä, jotka on myrkytetty. Hän on myös maininnut, että poliisi ei enää tunnustaa tarhaketut aseiksi, vaan ne ovat pelottavia eläimiä, jotka on käytetty terrorismi- ja sotatarkoituksiin.

Kansallista tähtiharrasparvää vietetään koko maassa

Kansallista tähtiharrasparvää vietetään koko maassa. Tämä on kansallinen juhla, joka on tarkoitettu juhlistamaan tähtiharrasparvien roolia Suomessa. Juhlat pidetään eri puolilla maata, ja niihin osallistuu sekä harrasparvettajia että yleisöä.

Jyväskylän keskustaradan oheis- peruskorjaus käynnissä

Jyväskylän keskustaradan oheis- peruskorjaus käynnissä. Korjausprojekti on osa kaupungin suunnittelemaa keskustaradan uudistusta. Projektin tavoitteena on parantaa taradan ympäristön näköalaa ja viihteyttä.

Arvonkäsittely pelkää

Arvonkäsittely pelkää. Tämä on aihe, joka liittyy ihmisten pelkoihin ja arvoihin. Artikkelin tarkoituksena on selvittää, miksi ihmiset pelkävät arvonkäsittelyä ja miten he voivat selvitä tilanteita.

Myrkytappi lähtemällä

Myrkytappi lähtemällä. Tämä on aihe, joka liittyy myrkytystapoihin ja niiden ehkäisyyn. Artikkelin tarkoituksena on antaa vinkkejä siitä, miten välttää myrkytystapauksia.

Köyhälistö

Köyhälistö. Tämä on aihe, joka liittyy köyhyyteen ja sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Artikkelin tarkoituksena on selvittää, miksi köyhyys on ongelma Suomessa ja miten sitä voidaan vähentää.

Kuolleet

Pauli Mäkelä
Pauli Mäkelä, 68 v. Kuoli sydän- ja verisuonitautien vuoksi. Hautausmaahan 10.10.2002.

Ilkka Nieminen
Ilkka Nieminen, 72 v. Kuoli keuhkotautien vuoksi. Hautausmaahan 10.10.2002.

Jukka Toivola
Jukka Toivola, 65 v. Kuoli aivoverenvuotoon. Hautausmaahan 10.10.2002.

Jukka Toivola
Jukka Toivola, 65 v. Kuoli aivoverenvuotoon. Hautausmaahan 10.10.2002.

Lauri Soderro
Lauri Soderro, 78 v. Kuoli keuhkotautien vuoksi. Hautausmaahan 10.10.2002.

Helmi Rajala
Helmi Rajala, 85 v. Kuoli keuhkotautien vuoksi. Hautausmaahan 10.10.2002.

Lauri Soderro
Lauri Soderro, 78 v. Kuoli keuhkotautien vuoksi. Hautausmaahan 10.10.2002.

Kokenut eläinoikeusaktivisti ei usko sabotaasin mahdollisuuteen

20.000 ketun kuolema on niin kanala asia, ettei siihen kukaan ryhtyisi

Eläinoikeusaktivisti ei usko sabotaasin mahdollisuuteen. Hän on kommentoinut uutista, jossa kerrotaan, että 20.000 ketua on kuollut Suomessa. Aktivisti on huomauttanut, että tämä on kanala asia, ja ettei siihen kukaan ryhtyisi. Hän on myös maininnut, että sabotaasi on väkivaltainen toiminta, jota ei pidä käyttää eläimien suojelemiseksi.

Eläinoikeusaktivisti ei usko sabotaasin mahdollisuuteen

Eläinoikeusaktivisti ei usko sabotaasin mahdollisuuteen. Tämä on aihe, joka liittyy eläinoikeusaktiivisuuden ja sabotaasin käsitteisiin. Artikkelin tarkoituksena on selvittää, miksi aktivisti ei usko sabotaasiin.

Pohjalainen 9.10.2002

Kohu laantuu ja bioterrorismiteoria haudataan

Pohjalaisen toimituksessaakaan ei kaikesti oltu kovin vakuuttuneita bioterrorismiteoriasta, sillä seuraavan päivän (10.10.) lehdessä asiasta vaiettiin. Tällä kertaa sabotaasimahdollisuutta ei enää edes mainittu. Sen sijaan pohdinnan kohteena oli nyt se, joutuisiko korvausvastuuseen rehukeittiö vai kenties raaka-ainevalmistaja. Päähuomion Pohjalaisessa, kuten muissakin lehdissä, vei kuolleiden kettujen määrän nouseminen jopa 60 000:een. Osansa lehtiä huomiosta varasti myös Oikeutta eläimille -järjestön poliisille tekemä tutkintapyyntö, jossa syytettiin tarhaajia ja näitä ohjeistaneita eläinlääkäreitä eläinsuojelulain rikkomisesta, koska sairastuneita eläimiä ei välittömästi lopetettu.

Botuliinin tahallista lisäämistä rehuun pyöritteli enää Ilta-Sanomien haastattelema EELAn patologian tutkimusyksikön johtaja, professori Marjukka Anttila suhtautui ajatukseen epäilevästi ja toi esiin sen epärealistisuuden:

Voiko botuliinia lisätä tahallaan rehuun?

– Tuollaisen myrkkymäärän tuottamisen ja myrkyttämisen käytännön toteutus olisi vaikeaa ja erittäin riskialtista puuhaa. Kyse on niin hirveästä myrkyestä, että myrkyttäjä altistaisi itsensä ja ympärillään olevat ihmiset suureen vaaraan. Jos myrkyä menisi vahingossa esimerkiksi veteen, se tietäisi suurta katastrofia. On vaikea uskoa, että ihmiset, jotka ovat huolissaan kettutarhauksesta, laittaisivat eläimet kärsimään. (IS 10.10.2002)

Uskoa sabotaasiin lienee vienyt tässä vaiheessa se, että niin toimittajakunta, asianosaiset kuin yleisökin alkoivat tutkimusten ja taustajuttujen vuoksi olla paremmin perillä botulinum-bakteerista ja sen tuottamasta myrkyestä. Esimerkiksi Ilkka (10.10.) tiesi kertoa, ettei kyseessä ollut suinkaan ainutlaatuinen tapaus, vaan botuliinimyrkytyksiä oli esiintynyt turkistarhoilla aiemminkin, minkä vuoksi esimerkiksi minkit rokotetaan botulismia vastaan. Sen sijaan kettujen on oletettu olevan vastustuskykyisiä pilaantuneelle ja saastuneellekin ravinnolle, eikä rokotuksia näin ollen ole pidetty tarpeellisina. Itse asiassa tapaus ei siis sittenkään näyttänyt enää lainkaan niin yllättävältä ja odottamatomalta, kuin alussa esitettiin.

Sabotaasiteorian suvantovaihetta jatkui myös seuraavina päivinä. Päähuomion veivät nyt hallituksen alustavat lupaukset tuen maksamisesta vahinkoa kärsiville tarhoille, Animalian vastustus valtion tuelle sekä kuolleiden kettujen tuhoaminen polttamalla. Aivan täysin sabotaasiteoriasta ei sentään maltettu luopua, vaan sitä vilauteltiin vielä esiin Pohjanmaan lehdissä niin haastateltavien kuin toimittajienkin kommentteissa.

Sen sijaan Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (12.10.) sabotaasiteoria julistettiin tässä vaiheessa loppuun käsitellyksi: ”Onneksi mikään ei alun perinkään viitannut bioterroriin, jonka mahdollisuus on nyt suljettu pois. Yli 50 000 ketun kuolema oli vakava onnettomuus, ehkä laiminlyönti, muttei ti-hutyö.” Samassa lehdessä Animalian reaktioista kertovassa jutussa todettiin vähätellen *tarhaajien* epäilleen ”vielä alkuvuikosta”, että kyse olisi sabotaasista. Sabotaasipekulaatio laitettiin siis lehdessä nyt yksinomaan turkistarhaajien kontolle, ja samalla häivyttiin lehden oma rooli epäilyjen luoja ja ylläpitäjänä. Tapaus onkin jälleen yksi esimerkki yleisemmästä ilmiöstä: tiedotusvälineiden haluttomuudesta tunnistaa ja tunnustaa omaa rooliaan mediakohuissa (ks. Pietilä 1998; Valaskivi & Maasilta 1999).

Osataan botuliinitalpauksen herättämästä epätietoisuudesta ja sabotaasiteorian hataruudesta kertoa se, että Helsingin Sanomat oli tarkastelluista leh-

Botuliini varmistui kettukuolemien syyksi

Pekka Ranta-aho nautti parituhatta kettua, mutta ei aio luovuttaa

Sara Palo
Kotimaa

UUTTA. Botuliini on todettu kettukuolemien syyksi. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkijat ovat löytäneet botuliinivainan syyksi kettukuolemien syyksi.

Nuoret nä pöyri si viidä vuotta taik luvkaväenä si ää. Heiläläne nälkyyne aloi ottaa kettuja vatsaansa. Heiläläne pöyri, mikä seurasi kettukuolemien syyksi.

Nuoret nä pöyri si viidä vuotta taik luvkaväenä si ää. Heiläläne nälkyyne aloi ottaa kettuja vatsaansa. Heiläläne pöyri, mikä seurasi kettukuolemien syyksi.

Nuoret nä pöyri si viidä vuotta taik luvkaväenä si ää. Heiläläne nälkyyne aloi ottaa kettuja vatsaansa. Heiläläne pöyri, mikä seurasi kettukuolemien syyksi.

Nuoret nä pöyri si viidä vuotta taik luvkaväenä si ää. Heiläläne nälkyyne aloi ottaa kettuja vatsaansa. Heiläläne pöyri, mikä seurasi kettukuolemien syyksi.

Nuoret nä pöyri si viidä vuotta taik luvkaväenä si ää. Heiläläne nälkyyne aloi ottaa kettuja vatsaansa. Heiläläne pöyri, mikä seurasi kettukuolemien syyksi.

Nuoret nä pöyri si viidä vuotta taik luvkaväenä si ää. Heiläläne nälkyyne aloi ottaa kettuja vatsaansa. Heiläläne pöyri, mikä seurasi kettukuolemien syyksi.

Nuoret nä pöyri si viidä vuotta taik luvkaväenä si ää. Heiläläne nälkyyne aloi ottaa kettuja vatsaansa. Heiläläne pöyri, mikä seurasi kettukuolemien syyksi.

Heiläläne Pekka Ranta-aho viidä elokuupineen nautti si vatsaansa vatsa kettuja.

VIETOKUJUKA Myytä ihmistä voivat seurastaa

Vietskujen on yhä enemmän...
Myytä ihmistä...
Voivat seurastaa...

Vietskujen on yhä enemmän...
Myytä ihmistä...
Voivat seurastaa...

Vietskujen on yhä enemmän...
Myytä ihmistä...
Voivat seurastaa...

Vietskujen on yhä enemmän...
Myytä ihmistä...
Voivat seurastaa...

Vietskujen on yhä enemmän...
Myytä ihmistä...
Voivat seurastaa...

Hallitus harkitsee tukea tarhureille

**Vastant
selvitettiin
ensin**

Hallitus harkitsee...
Tukea tarhureille...
Vastant selvitettiin ensin...

Hallitus harkitsee...
Tukea tarhureille...
Vastant selvitettiin ensin...

2. j.

2. j. Hallitus harkitsee...
Tukea tarhureille...
Vastant selvitettiin ensin...

iltalehti luovuttaa
Helsingin Sanomat 11.10.2002

distä ainoa, joka otti sabotaasiteoriaan suoraan kantaa ja että pääkirjoituksessa rohjettiin reagoida aiheeseen vasta tässä vaiheessa. Muista lehdistä vain Pohjalaislaissa kommentoitiin botuliinitapausta kahdessa pääkirjoituksessa, mutta niissäkin kierrettiin koko sabotaasikysymys: 11.10. Pohjalainen ilmaisi moraalisen närkästyksensä ”masennettujen lyömisestä” ja ”henkisestä sodankäynnistä” Oikeutta eläimille -järjestön tehtyä tutkintapyyntönsä tarhaajista; 12.10. lehdessä puolestaan kiiteltiin hallituksen tukilupauksia. Sen sijaan näkemysten muuttuminen kävi ilmi uutisjutuista:

Rehaturman syy yhä kateissa [pääotsikko]
Epäilykset kohdistuvat lähinnä teurasjätteeseen [jälkirivi]

Kymmeniä tuhansia kettuja Pohjanmaan turkistarhoilla tappaneen botuliinin alkuperä on yhä epäselvä. Asiantuntijat pitivät maanantaissa tiedotustilaisuudessa kaikkia muita vaihtoehtoja mahdollisina paitsi sabotaasia.

Sabotaasin mahdollisuudesta ei edes puhuttu, joten vikaa etsitään tuotantoketjusta. Sabotaasin mahdollisuuden poissulkemiseksi rehunäytteille tehdään kuitenkin vielä oikeuslääketieteellinen tutkimus.

(Pohjalainen 15.10.2002)

Vielä kerran sabotaasiteoria

Sabotaasiteoria nousi kuitenkin vielä hetkeksi uudestaan esiin, kun alustavia tuloksia rehun raaka-ainenäytteille tehdyistä tutkimuksista julkistettiin. Helsingin Sanomat kertoi ensimmäisenä 16.10., ettei siihen saakka otetuista näytteistä ollut löydetty merkkejä botuliinista. Vaikka lehti puhuikin ”tähän asti otetuista näytteistä” ja kertoi, ettei kuolemien syytä ole löydetty raaka-aineesta ”ainakaan toistaiseksi”, nostettiin sabotaasimahdollisuus jälleen esiin STKL:n eläinlääkärin suulla:

(...) Wallenius sanoi ja huomautti, että sabotaasi on yksi vakava vaihtoehto.

Mahdollisuuksia rehuraaka-aineen myrkyttämiseen esimerkiksi kuljetusten aikana varmasti löytyy. (HS 16.10.2002)

Sabotaasimahdollisuuden uudelleen avaaminen tuotti välittömästi myös seuraus- ja poliisille tehtiin vihdoin tutkintapyyntö kettukuolemista, lähes kaksi viikkoa ensimmäisten kettukuolemien jälkeen. Lehdistö seurasi uutta käännettä, mutta vaikutelma oli, ettei sabotaasiteoriaa pidetty enää kovinkaan varteenotettavana vaihtoehtona. Lehdet näyttivät nyt omaksuvan ennemminkin sabotaasikohun tyyntelijän roolin. Kyse saattoi tietenkin olla osaltaan myös alun dramaattista kohua seuranneesta kyllästymisestä aiheeseen tilanteen tasaannuttua ja tutkimusten jatkuttua jo toista viikkoa.

Tuoreimmat rehun raaka-ainetutkimuksen tulokset uutisoikin tarkasteltavista lehdistä Helsingin Sanomien lisäksi vain Ilkka (17.10.), joka totesi lähinnä ohimennen sabotaasinkin mahdollisuuden olevan edelleen olemassa. Myöskään tutkintapyyntö ei aiheuttanut alkuvaiheen kaltaista kohua: iltapäivälehdissä sitä ei ylipäättäen noteerattu, ja Ilkassa ja Pohjalaisessakin (18.10.) se kuitattiin ensin vain yhden palstan STT-uutisella, jossa todettiin varovaisin sanakääntein: ”Tutkintapyyntö viitanee siihen, että kettuja menettäneet haluavat selvittää sabotaasin mahdollisuuden kettukuolemista.”

Seuraavana päivänä pohjalaiset lehdet jatkoivat aiheesta omissa jutuissa. Niissä niin poliisi kuin myrkytyksiin perehtyneet asiantuntijatkin jatkoivat sabotaasipekulaatioiden toppuuttelua tuomalla esiin tutkimusten keskenäisyyttä, näytön puuttumista ja sabotaasin epätodennäköisyyttä sekä botuliinin luonnollisia syntymekanismia. Eniten tilaa tutkintapyyntöuutisellekin omisti Helsingin Sanomat (18.10.), jossa aiempaa sabotaasikohua jälleen vähäteltiin toteamalla sen vain ”vilahtaneen sivulauseissa” ennen tutkintapyyntöä.

Vain muutamaa päivää myöhemmin osoittautui, että lehtien varovainen suhtautuminen oli ollut paikallaan: Uusissa tutkimustuloksissa rehun raaka-aineista löytyi kuin löytyikin merkkejä botuliinibakteereista ja niiden tuottamasta myrkystä. Merkkejä myrkystä löydettiin niin Ruotsista raaka-aineeksi tuodusta siipikarjan teurasjätteestä – jota oli jo aiemmin epäilty julkisuudessa syyppääksi – kuin kotimaisistakin raaka-aine-eristä.

Iltapäivälehdet eivät tässäkään vaiheessa enää kiinnostuneet aiheesta, mutta Helsingin Sanomissa ja Pohjanmaan lehdissä tuloksista kirjoitettiin. Selkeimmin asia julistettiin nyt loppuun käsitellyksi Pohjalaisessa (23.10.). Se kertoi jo pääuutisivun vinkin otsikossa myrkyllisen raaka-aineen pilanseen kettujen rehun ja torjui varsinaisessa tekstissä viimeisetkin sabotaasi- ja terrorismiepäilyt: ”Rikosta asiantuntijat eivät enää epäile. Asiasta puhuttiin eilen Helsingissä. Rehunvalmistajat ovat jo sopineet muutoksista rehun laadun varmistamiseksi.”

Ilkassa (23.10.) sabotaasia ei enää ylipäätään mainittu uusista löydöksistä uutisoitaessa. Helsingin Sanomissa (23.10.) taas oltiin tällä kertaa hieman halluttomampia tekemään lopullisia johtopäätöksiä ja lievennettiin asian ehdottomuutta partitiivimuodolla ja tutkimusten keskeneräisyyteen viittaamalla: ”Rehuketjusta löytyneet viitteet *Clostridium botulinum* c-tyypin bakteerista kumoavat epäilyksiä sabotaasin mahdollisuudesta. Tuloksen varmistumiseksi tarvitaan vielä jatkotutkimuksia.” Käytännössä tapaus kuitenkin oli valtakunnan päälehdessäkkin loppuun käsitelty, sillä myrkytyksen syihin tai sabotaasikysymykseen ei palattu enää syksyn mittaan.

Kun tekoa ei enää katsottu tahalliseksi, eikä sitä näin ollen voinut vierittää kasvottomien sabotöörien kontolle, kohdistui syyttävä sormi julkisuudessa vaivihkaa kotimaan ulkopuolelle. Vaikka uusimmista tutkimustuloksista tiedottaneet tutkijat korostivat, ettei ruotsalaista raaka-ainetta voitu tutkimusten perusteella päätellä myrkytyksen aiheuttajaksi, korostettiin erityisesti Pohjanmaan lehdissä juuri naapurimaan raaka-aineen osuutta. Tämä tuki osaltaan luottamuksen palauttamista kotimaisen rehuketjun turvallisuuteen ja vastaavan katastrofin toistumisen mahdottomuuteen. Luottamusta pyrittiin vahvistamaan myös viittaamalla jo tehtyihin – joskin julkisuudessa yksilöimättömiin – parannuksiin:

Rehunvalmistajat tehneet jo muutoksia [otsikko]

Tutkimukset ovat venyneet pitemmiksi mitä aluksi ajateltiin. Turkistarha-alalla ei olla tästä yllättyneitä, mutta asiasta ei haluta puhua ennen kuin selvitykset päättyvät. Yhteistuumin on kuitenkin jo tehty toimia vastaavanlaisten onnettomuuksien ehkäisemiseksi.

– Varmasti tulee vielä muutoksia, ja aiheesta puhutaan esimerkiksi koulutustilaisuuksissa, joita järjestämme taajaan, kertoo toiminnanjohtaja Gustav Smulter Suomen Turkiseläinten Kasvattajien liitosta. (Pohjalainen 23.10.2002)

Tulosten selviäminen ei siis suinkaan käynnistänyt kriittistä keskustelua turkiseläinkehityksestä ja sen rehuketjun ongelmista, vaan sabotaasin poissulkeminen johti koko botuliiniteeman häviämiseen julkisuudesta lokakuun lopussa. Ennen vaikenemista Ilkka (26.10.) palasi vielä tarkastelemaan turkistarhojen kuulumisia jutussa, jossa vahvistettiin paluuta arkeen ja ”normaalitilaan” ja juhlittiin tarhaajayhteisön voittoa koettelemuksista – niin myrkytystapauksesta kuin ”kettutyöistäkin”:

Yli 10 000 uutta siitoseläintä tuhoja kärsineille tarhoille [pääotsikko]
Toiminnanjohtaja Gustav Smulter kiittää voimakasta yhteistyötähtaota [jälkirivi] (...)

[Pohjois-Suomen turkiseläinten kasvattajain liiton toiminnanjohtaja Hannu] Kärjän mukaan nyt näyttää siltä, että pääosa tarhaajista ellei jopa kaikki jatkavat toimintaansa pahoista menetyksistä huolimatta.

Suomen turkiseläinten kasvattajain liiton toiminnanjohtaja Gustav Smulter on myös kiitollinen siitä, yhteishengestä ja -halusta, mitä tarhaajien keskuudessa on.

Hänen mukaansa tämä voimakas yhteistyöhalu on samalla osoitus kettutyöille ja muillekin, että yhteishenki on voimakas.

– Jos yksi tarha tyhjenetään, niin se kyllä täytetään nopeasti.

Sattuma puuttuu (media)peleihin

Botuliinimyrkytysten käsittelyä mediajulkisuudessa leimasi siis etenkin alkuvaiheessa tapauksen tulkitseminen tahalliseksi sabotaasiksi ja näin ollen sen yhdistäminen – julkilausutusti tai rivien välissä – eläinaktivistien turkistarhoihin kohdistamaan häirintään. Vaikka varsinaista näyttöä asiasta ei missään vaiheessa ollut, ja itse poliisitutkintakin käynnistyi vasta huomattavan myöhäisessä vaiheessa, tartuttiin niin valtakunnallisissa kuin Pohjanmaan maakuntalehdissäkin varsin hanakasti sabotaasiepäilyksiin. Sen sijaan huomattavasti vähäisempää huomiota julkisuudessa sai vaihtoehtoisen selitys: se, että botuliiniksiini voisi kehittyä rehuketjussa luonnollisesti, biologisissa prosesseissa.

Tapauksen käsittely mediajulkisuudessa herättää useita kysymyksiä. Miksi sabotaasiteoria oli niin houkutteleva, että se välittömästi valittiin tapahtuneen ensisijaiseksi tulkintakehykseksi? Miksi lehdissä lähdettiin spekuloidaan kärjekkäimmillään jopa bioterrorismilla sen sijaan, että olisi maltettu odottaa tutkimustuloksia ennen epäilysten ja syytösten esittämistä? Miksi sekä juttujen lähteinä toimivat turkistarhaajat että asiantuntijat olivat niin valmiita uskomaan teon tahallisuuteen, vaikka tiedossa oli, että turkistarhoilla on aiemmin esiintynyt botuliiniemyrkytyksiä ja saastuneeseen rehuun jopa varaudutaan tarhoilla rokottamalla minkit botulismia vastaan?

Botuliinitapauksessa oli mitä ilmeisimmin eräitä aineksia, jotka tekivät siitä otollisen sabotaasipekulaation ja uhkakuvien rakentamisen kohteen. Ensinnäkin kyse oli nimenomaan *turkistarhoilla* tapahtuneesta myrkytyksestä. Koska juuri tarhaus on viime vuosina ollut eläinaktivistien hampaissa – niin julkisen ja avoimen kritiikin kuin anonyymien tarhaiskujenkin kohteena – toimittajien, tarhaajien ja asiantuntijoiden oli ilmeisesti vaikeaa uskoa, että kyse voisi olla sattumasta. Kyse on siis eräänlaisesta herkistymisestä: viime vuosina erilaiset turkistarhaukseen väljästikin kytkeytyvät tapaukset on hyvin helposti oltu valmiita tulkitsemaan tarhaiskuiksi tai niiden yritykseksi⁴.

Toiseksi herkistymistä nimenomaan *biologisen* myrkytys ja näin ollen *bioterrorismin* uhalle on epäilemättä aiheuttanut se, että biologiset aseet ovat nousseet toistuvasti esiin uhkakuvana läntisen maailman terrorismia vastaan käymässä taistossa. Suomalaisten turvallisuuden tunnetta ravisuttaneesta kotimaisesta pernaruttokohustakin oli ehtinyt kulua aikaa vain vuosi ennen botuliinitapausta.

Kolmanneksi valmius hyväksyä sabotaasiteoria perustui mitä ilmeisimmin osaltaan eläinaktivisteista tuotettuun uhkaavaan julkiseen kuvaan, jossa on korostettu muun muassa aktivistien fanaattisuutta, häikäilemättömyyttä ja vaarallisuutta (ks. Juppi 2002).

Itse lehdistön tapauksessa sabotaasiteoriaan tarttumista selittävät tietenkin osaltaan myös käytännön syyt, eli ennen kaikkea kiire ja rutiininomaiset lähdekäytännöt. Myrkytystapauksen tultua ilmi siihen oli reagoitava nopeasti ennen kuin varsinaista tutkimustietoa oli tarjolla. Tällöin oli helppo tarttua spekulatioihin, huhupuheisiin ja helposti tarjolla olleeseen ja ilmeisimmältä vaikuttavaan selitykseen.

Toisaalta kiireen keskellä toimittajien oli turvallisinta ja vaivattominta tukeutua asiantuntijan arvovaltaa omaaviin tutkijoihin, sen sijaan että olisivat itse omatoimisemmin pyrkineet taustoittamaan tapahtunutta ja kartoitta-

maan vaihtoehtoisia selityksiä. Monimutkaisten, luonnon- ja lääketieteellistä tietämystä edellyttävien kysymysten tapauksessa henkilölähde- ja asiantuntija-riippuvuudesta irtautuminen ei ylipäätään ole helppo tehtävä. (Tutkijoiden ja toimittajien suhteesta ks. esim. Väliverron 1996; 2002) Niinpä botuliinikohussa toimittajien ja asiantuntijoiden sabotaasispekulaatiot ruokkivat toisiaan: toimittajat saivat haastattelukysymyksillään asiantuntijat puhumaan sabotaasista, ja asiantuntijoiden suulla lausutut sabotaasiepäilyt antoivat puolestaan toimittajille syyn pitää sabotaasia uskottavana selityksenä.

Kuten todettua, sabotaasi ei suinkaan ollut ainoa mahdollinen ja tarjolla ollut tulkintakehys botuliinitapauksessa. Jo alun alkaen tapahtunut olisi hyvin voitu liittää myös aivan toisenlaiseen asiayhteyteen. Tässä tapauksessa vaihtoehtoinen tulkintakehys on harvinaisen ilmeinen: BSE:n, suu- ja sorkkataudin ja vastaavien tehoeläintuotantoon kytkeytyvien eläintautien ja kriisien kanssa painineessa Euroopassa botuliinimyrkytys olisi voitu tulkita osana laajempaa ongelmakokonaisuutta, eläintuotannon jatkuvan ”tehostamisen” ja ”epäluonnollistumisen” seuraukseksi ja oireeksi. Ilman tätä laajempaa tulkintakontekstiäkin olisi ollut varsin loogista tarkastella myrkytyksen yhteyttä tarhauselinkeinoon ja sen rehuketjuun liittyviin epäkohtiin, kuten rehun koostumukseen ja käsittelyyn. Nyt kritiikkiä elinkeinoa ja sen riskinottoa sekä samalla hallituksen tukipäätöstä kohtaan esittivät kohun aikana vain eläinsuojelijat ja -aktivistit sekä jälkikäteen Vihreän liiton edustajat⁵.

Osaltaan sabotaasiteorian houkuttelevuudessa saattoikin olla kyse haluttomuudesta nähdä vaihtoehtoiset selitykset ja näkökulmat. Eläintautikysymyksissä Suomi on tähän saakka säilynyt maineeltaan sangen ryvettymättömänä, ja maan puhtoiseen ja riskittömään kuvaan tuskin oltiin halukkaita tuottamaan säröjä. Toisaalta kyse oli varmastikin osaltaan myös vastahakoisuudesta ”lyödä lyötyä”: turkistarhaajat itsekin olivat tapauksessa vahingonkäräjijöitä ja asettuivat mediajulkisuuden botuliinidraamassa selkeästi uhrin – tai myöhemmin selviytyjäsankarin – rooliin. Myrkytyksen tunnustaminen tarhauselinkeinoon sisäiseksi ongelmaksi olisi sälyttänyt osan syystä ja vastuusta väistämättä myös tarhaajien harteille; olihan myrkkurehun tarhoille toimittanut rehukeittiökin tarhaajien itsensä omistuksessa.

Viimeisimpänä muttei vähäisimpänä botuliinitapauksen tulkinnassa näytteli mitä ilmeisimmin suurta osaa myrkytyksen ajoitus. Edellinen isku pohjalaisella tarhalla oli siis tapahtunut vain viikkoa ennen myrkytyksiä, mikä julkisuudessa nostettiin esiin perusteluna sabotaasiepäilyille. Onkin kiinnostava ajatusleikki miettiä, miten tapaus olisi julkisuudessa tulkittu ja esitetty, jos Pohjanmaata olisikin ennen myrkytystapauksen esilletuloa ravistellut hullun

lehmän tauti tai scrapie – eläinaktivistien iskujen sijaan. Ajatusleikki tuo samalla esiin sen, minkälainen osuus sattumalla voi olla yksittäisten tapahtumien tulkinnessa.

Kuten edellä nähtiin, ajoitus puuttui botuliinitapauksessa peliin myös toisella tapaa: kansainvälistä eläinten päivää vietettiin vain päivää ennen ensimmäisiä myrkytyshavaintoja. Tästä niin tarhaajat kuin tapausta tutkivat asiantuntijatkin lukivat sabotaasiepäilyjä vahvistavaa symboliikkaa. Miten tällainen takaisku olisikaan voinut osua juuri turkistarhoille, juuri eläinten päivänä ja heti tarhaiskun perään? Ei kai vain sattuman oikusta?

FL Pirita Juppi on Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen yliassistentti.

Viitteet

- 1 Ulkomaan uutisointia tarkastelleiden Galtungin ja Rugen (1965) usein lainattu ja yleisempiinkin yhteyksiin sovellettu luettelo tapahtuman uutisarvoon vaikuttavista tekijöistä pitää sisällään tapahtuman keston ja toistuvuuden, voimakkuuden, selkeyden/yksiselitteisyyden, maantieteellisen ja/tai kulttuurisen läheisyyden, odotettavuuden, yllätyksellisuuden, jatkuvuuden, tapahtumien henkilöitävyyden, negatiivisuuden, liittymisen eliittivaltioihin tai henkilöihin, sekä uutispäivän muun tarjonnan.
- 2 Sabotaasilla viitataan yleisesti aineellisen vahingon aiheuttamiseen jonkin poliittisen – tai toisessa yhteydessä sotilaallisen – päämäärän vuoksi. Suomalaisen radikaalin yhteiskunnallisen liikehdinnän uusimman aallon aktivistit (eläin- ja ympäristöaktivistit, ekoanarkistit jne.) ovat puolestaan lanseeranneet käyttöön termin ekotaasi. Ekotaasilla eli ekologisella sabotaasilla viitataan laittomaan mutta väkivallattomaan toimintaan, jolla pyritään vaikeuttamaan taloudellisesti ”ekologisesti ja eettisesti arveluttavaa toimintaa” (Lähde 1996, 151).
- 3 Ajalta 7.–31.10 Helsingin Sanomista, Ilta-Sanomista, Iltalehdestä, Ilkasta ja Pohjalaisesta löytyi kaikkiaan 89 juttua (kun kainalojutut on laskettu erikseen, tietolaatikkotaustoituksia ja premiäarisivun vinkkijutuja ei). Näistä 84 oli uutisia tai uutistaustoja, loput pääkirjoituksia (3), kolumneja (1) tai pakinoita (1). Sisäisivun uutisiin vinkattiin pääuutisivulla kaikkiaan 20 tapauksessa.
- 4 Esimerkiksi syyskuussa 2000 Pohjalaisessa uutisoitiin tarhaiskuyrityksestä, kun sulvalaisella minkkitarhalla oli havaittu liikettä (Pohjalainen 21.9.2000). Pian (22.9.2000) lehti kuitenkin korjasi, että kyse olikin ollut koiran ulkoiluttajista. Vastaavasti joulukuussa 2000 Teuvalla tapahtuneessa hakevaraston tulipalossa epäiltiin aluksi tuhopolttoa ja eläinaktivistien osuutta asiaan siksi, että varasto sijaitti turkisanhoittamon yhteydessä (ks. Pohjalainen ja Ilkka 22.–23.11.2000).
- 5 Vihreän liiton varapuheenjohtaja Rosa Meriläinen ja Vihreän eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja Anni Sinnemäki vastustivat 22.11.2002 päivätyssä kannanotossa hallituksen päätöstä tukea tarhaajia. He kritisoivat hygieenisesti huonolaatuisen rehun syöttämistä eläimille, ja katsoivat botulismin riskien olleen tarhaajien tiedossa jo pitkään ja alan ottaneen näin ollen tietoisia riskejä.

Lähteet

- Galtung, Johan & Mari Ruge (1965)
The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Foreign Newspapers. *Journal of International Peace Research* 1(1965), 64–90.
- Hall, Stuart, Chas Critcher, Tony Jefferson, John Clarke & Brian Roberts (1978)
Policing the Crisis. London: Macmillan.
- Juppi, Pirtta (2002)
Terroristeja, Disney-sukupolvea vai eettistä etujoukkoa? Eläinoikeusliike määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Julkaisematon journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto: viestintätieteiden laitos.
- Lähde, Ville (1996)
Muutoksen kevät ja ympäristövallankumous. Teoksessa Heima-Tirkkonen, Tuula, Tarja Kallio-Tamminen & Tove Selin (toim.) *Ruohonjuurista elämänpuuksi. Suomalainen vaihtoehtoliikchedintä*. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto, 148–152.
- Pietilä, Veikko (1998)
Suomen lehdistön menetetty maine? Eeva Vuoren julkinen myllytys 16.8.–24.8.1997. *Journalismikritiikin vuosikirja 1998*. Tiedotustutkimus 21:2, 48–65.
- Tuchman, Gaye (1972)
Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. *American Journal of Sociology* 77:4, 660–679.
- Tuchman, Gaye (1978)
Making News. A Study in the Construction of Reality. New York: Free Press.
- Valaskivi, Katja & Mari Maasilta (1999)
Tappajanainen Thaimaasta. ”Kuopion hiv-tapauksen” myyttinen dramaturgia. *Journalismikritiikin vuosikirja 1999*. Tiedotustutkimus 22:1, 84–97.
- Väliverroten, Esa (1996)
Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairauskertomus. Tampere: Vastapaino.
- Väliverroten, Esa (2002)
Tarinoita Huomenesta. Eli miten biotekniikan tulevaisuutta tuotetaan. *Journalismikritiikin vuosikirja 2002*. Tiedotustutkimus 25:1, 109–124.